HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

על מנת שאין לך עלי דין אונאה. אמכור לך חפץ זה: **יש לו עליו** (ח). דמתנה על שלא תורה הוא אל תונו (ויקרא כה): **ורב סבר אם מפה לא יירשנה.** דקסבר ירושת הבעל דרבנן ולא עשו חזוק לדבריהן כשל תורה: **הא דדרבנן.** כגון זה שהתנה שלא יאכל פירות: **ורב סבר.** אפי׳ תנאי הפירות נמי בטל דחכמים עשו חזוק לדבריהם כשל תורה וכ״ש הירושה שהיא של תורה: **האי כטעמיה וכהילכתיה הוא.** סבירא ליה לרב כטעמיה דרבן שמעון דמתנה על שלא תורה תנאו בטל וכהילכתיה דאם מתה יירשנה: **יחזיר לבני משפחה.** ביובל: **ויגיה להם מן הדמים.** קס״ד יחזירם להם בדמים קליס: **אמאי יחזיר.** ירושה אינה חוזרת ביובל כדאמרי׳ בבכורות (דף נב:): **משום פגם משפחה.** גנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם והם יקברו בקבורת אחרים: **דמי קבר אשתו.** שחייב הוא בקבורתה: **דדמיה.** לוקח בית הקברות ממחזיר על כרחו: **וקוברים אותו בעל כרחו.** של לוקח: **אלא לא גרסי׳: מתני׳ יתנו לכושל שבהן.** בגמרא מפרש מאי ניהו. ואף על גב דלא משתעבדי מטלטלי דיתמי לא לבעל חוב ולא לכתובה הכא דלאו ברשותייהו מנחי קבירא לרבי טרפון דמוליאין מיד הלוה או מיד מי שהפקדון אצלו ונותנין לבעל חוב ולכתובה שנתחייב בהן המת מחייס: **יתנו ליורשים.** ולא מהניא תפיסה: **שכולן צריכין שבועה.** דתנן בפירקין[ט] הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבעו אין להם רשות בהם ואין אנו יודעין אם יש להם עליו כלום הלכך משמת המת זו בהן היורשין וברשותן הן: **כל הקודם בהן זכה.** קדמו יורשין זו ואין מוליאין מידם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב״ח ולכתובה קדם אחד מהן האשה או המלוה זכה הוא דר׳ טרפון אית ליה תפיסה דלאחר מיתה מהניא: **וכאה אשה יפר על כתובתה.** אם קדמה ותפסה ויש יותר מן הכתובה או קדם בעל חוב ותפס ויש בהן יותר על חובו: **המוסר יתנו לכושל שבהן.** זה בעל השטר שידו על התחתונה ואם יבואו ליד היתומים שוב לא יוציא מהם לא אשה ולא בעל חוב: **גמ׳ להולאה ניתנה.** ואינה קיימת בעין דמתסרא גודיינא ומש״ה אמר רבי טרפון דלא מנחי ברשותא דיתמי: **אבל פקדון דאיתיה בעיניה אימא לו.** דכל היכא דאיתיה ברשותא דיתמי אמיתה: **לכושל שבראיה.** למי שבטרו מאחר שלא יוכל לטרוף לקוחות הקודמים לו: **לכתובה אשה.** היא קרויה כושל שאין דרכה לחזר אחר נכסי המת ולבקש היכן יש לו קרקע: **משום חינא.** שימצאו האנשים בן בעיני הנשים ויהיו נשאות להן שלא תדאגנה להפסיד כתובתן: **והוא כשר.** והדבר כשר והגון לעשות כן: **כולהו נמי דיורשין הוו.** כיון דטעמא דר׳ עקיבא משום דלא נשבעו הוא כי תפסי נמי אמאי זכו הרי זכו בהן יורשים משעת מיתה ונכסי דיתמי קא תפסי: **ואיידי דאמר ר׳ טרפון מוסר.** אהדר ליה איהו נמי במאי דאמירו ביה ולעולם בכולהו נמי אית ליה דאפילו תפס מפקינן ליה מיניה: ור״ע

וסבר רב תנאו קיים והא איתמר בו׳. ואע״ג דבפרק הזהב (ב״מ דף נא: ושם) מוקי רב נפשיה אפי׳ כר׳ יהודה דאמר בדבר שבממון תנאו קיים דעד כאן לא קאמר ר׳ יהודה התם אלא דידעה וקמחלה הכא מי ידע דמחיל הכא ליכא לשנויי הכי דה״נ לא ידע דמחיל שהרי אינו ברור לו שהיא תמות בחייו שמא הוא ימות בחייה לכך פריך שפיר: **ורב** סבר דאפי׳ בדרבנן תנאו בטל. פירש בקונטרס דהיינו בפירות וקשה לר״י דא״כ רב דלא כחד דהא במתניתין אפילו לר׳ יהודה מהני תנאה בפירות והיינו משום דלא שכיחי כדאמרי׳ בריש פרק אע״פ (לעיל דף נו:) ורבא לפרש בדרבנן היינו בעלמא בשום דבר דהוי מדרבנן: **משום** פגם משפחה לישקול דמי וליהדר. תימה לרשב״א דא״כ מאי איריא ביובל אפי׳ בלא יובל נמי דע״כ ביובל איירי דאי בלא יובל קאמר דמחזיר א״כ אמאי אינטריך ליה לרב למימר דסבירא ליה דירושת הבעל דאורייתא הוא״ל למימר דרבנן ועוד דאיובל מיתניא וצריך לומר דליכא פגם משפחה על היובל שאז כל הירושות חוזרות וזו אינה חוזרת ונ״כ שהם קבורים בשל אחרים:

לכתובת אשה. תימה דהא תנן בבכורות בפרק יש בכור (נב. ושם) דאין אשה נוטלת בראוי ומלוה משני ליה רבנן לאוי בפרק יש נוחלין (נ״ב דף קכה: ושם) וצריך לחלק דדוקא גבי בכור משיבה מלוה לאוי ולא לכתובת אשה:

לכתובת אשה משום חינא. פירש ר״ח שימצאו הנשים בן בעיני האנשים ויהיה להן קופיס יותר וכן משמע בערוך ובירושלמי וכן משמע לקמן בפ׳ אלמנה (דף לז:) דפריך למ״ד משום חינא יורשים מאי מן אכא ומשני שרשתה בתה או אחותה פי׳ שאף היא צריכה שיקפלו עליה בני אדם ולפי׳ הקונטרס נמי יש לפרש דכיון שרואות בתה ואחותה שכך בקל באה להם כתובה נשאות יותר ברצון לאנשים ואל תתמה דהכא יפה כח האשה מכח בעל חוב משום חינא ולענין זיבורית תנן בהניזקין (גיטין מט: ושם) דבעל חוב בזיבורית וכתובת אשה בזיבורית וגירעו כחה מכח בע״ח משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ולא חשו משום חינא לעשות דינה בזיבורית כבעל חוב דאין לדמות תקנת חכמים זו לזו כעניין שמצינו משקי די מטבחיא דכן שהקילו שלא להרבות טומאה במקדש ולענין כמה דברים החמירו יותר כדאמרינן בפסחים (דף טז.)[כ]: ולרבי ניתנה אבל פקדון דאיתיה בעיניה אימא מודי ליה לרבי עקיבא ואי תנא הא בהא קאמר רבי עקיבא אבל בהך אימא מודי לרבי טרפון צריכא: מאי לכושל רבי יוסי ברבי חנינא אומר לכושל שבראיה רבי יוחנן אמר לכתובת אשה[כא] משום[כב] חינא כתנאי ר׳ בנימין אומר לכושל שבראיה והוא כשר רבי אלעזר אומר לכתובת אשה משום חינא: הניח פירות התלושין: ורבי עקיבא מאי איריא מותר כולהו נמי דיורשין הוו אין הכי נמי ואיידי דאמר רבי טרפון מותר תנא איהו נמי מותר ור״ע

מסורת הש״ס

(א) ב״מ נא. מכות ג.; (ב) [בכורות נב:], (ג) [יבמות לו: ב״ק נ.], (ד) בכורות נב.; (ה) [קדושין יח. וש״נ], (ו) ב״ב ק: בכורות נב.; (ז) [נקמן לז: גיטין לה. מט:], (ח) [פירוש דכיון דידעי איתתא דמידתו בעל חוב ויורשין לאחר מיתה מקמה הכא משכחת לבעלה בכל כחה מחיים ומתון כך תמצא מן לפניו ויהיה שלוש בינו לבינה. ערוך ערך מן ב׳ ובד״פ תנא מ״ן:, (ט) [לקמן פז.], (י) [הגהות כ״כ התוי״ט פפ״ח דבכורות], (כ) [וער׳ תוס׳ גיטין מט: ד״ה משום],

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה יש לו עליו אונאה דמתנה:

מוסף רש״י

המוכר קברו. מערות היו עושין להן בחייהן לקבור שם מתי משפחה (רשב״ם ב״ב ק:). מעמדו. שעשין מעמדות שבעה למת (בכורות נב:) אי: שעומדין ויושבין שם שמוך לבית הקברות בשופם מן הקבר (רשב״ם ב״ב שם). וקוברין אותו בעל כרחו. של לוקח (בכורות שם) ותקנת חכמים היא (ב״ב שם). משום פגם משפחה. גנאי הוא להם שאין לקרובים מקום קבורה הלכך אמור רבנן לישקול דמי וליהדר, והכי אמרינן בהדיא בבכורות בשלהי פ׳ יש בכור לגאלה (שם). משום חינא. שיהא מן האנשים בעיני הנשים ליעשה להם (גיטין לה. וכעי״ז לקמן צז:).

תוספות רי״ד

ועשתה פירות ה״ה פ״פ: כתב רבינו האי ז״ל דהל׳ כר״י. ואינו נ״ל דכ״ז שלא איפסקא הל׳ בהדיא לא שבקי׳ כללא דיחיד ורבים הל׳ כרבים ואע״ג דבעל הגמ׳ [מבעיא] אליבא דידיה כך דרך האמוראים לחקור בדברי התנאים לעמוד על סוף דעתם ומ״ה לא שבקינן לכללא ולמיפסק הל׳ כוותיה: רשבג״א אם מתה יירשנה וכו׳. פי׳ קסבר רשב״ג ירושת הבעל דאורייתא כדנפקא לן בפ׳ י״נ מורידו אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו אבל תיקון פירות הויא מדרבנן תנאו קיים. אמר רב הל׳ כרשב״ג דאם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו רשב״ג סבר ירושת הבעל דאורייתא ותנאו בטל ורב סבר ירושת הבעל דרבנן ותנאו בטל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם [ויותר] משל תורה. ואין הלכה כרשב״ג דאמר המתנה עמ״ש בתורה תנאו בטל. דקי״ל הלכה כר״י דאמר בדבר שבממון תנאו קיים. ולא כרב דאמר בדרבנן תנאו בטל דהא אמר רב כהנא נחלה הבאה לאדם ממ״א מתנה עליה שלא יירשנה. עיין בס״ה: **מתני׳** מי שמת

עין משפט נר מצוה

ח א מיי׳ פי״ג מהלכות מכירה הלכה ג סמג לאוין קע טוש״ע ח״מ סי׳ רכז סעיף כא:

ט ב מיי׳ פכ״ד מהלכות מכירה הלכה יז סמג עשין פב טוש״ע י״ד סי׳ שסו סעיף ח וטוש״ע ח״מ סי׳ ריז סעיף ז:

י ג (מיי׳ פי״ב מהל׳ מלוה) סמג עשין לד טוש״ע אה״ע סימן קב סעיף ב וטוש״ע ח״מ סי׳ קז סעיף ה:

יא ד (מיי׳ פ״ח מהלכות אישות הלכה י וסי״ל מהלכות מלוה הלכה מ) סמג עשין מא ולד טוש״ע אה״ע סי׳ קב סעיף ב ג וטוש״ע ח״מ סימן קד סעיף ג ה:

תוספות רי״ד (המשך)

והניח אשה וב״ח ויורשין והיתה לו מלוה או פקדון ביד אחרים ר״ט אומר ינתן לכושל שבהן ר״ע אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשים שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה פירות תלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה בהן זכה אשה יותר על כתובתה וב״ח יותר על חובו המותר ר״ט אומר ינתן לכושל שבהן ר״ע אומר אין מרחמים בדין אלא ינתן ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה. פי׳ מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה ולב״ח ואילו היה ביד היתומים לא היו גובים מהן אלא עכשיו בעבור שאינן ברשותן ואלא הן ביד אחרים (פי׳) כדקתני והיה מלוה או פקדון ביד אחרים ר״ט אומר שמוציאין אותן מיד אחרים וינתנו לכושל שבהן. פי׳ לשפל שבכולן ור״ע אומר אין מרחמין בדין בעבור שהוא שפל אלא ה״ה בחזקת היורשין בכ״מ שהן שכולן צריכין שבועה ואח״כ גובין ועד שלא נשבעו אין להן כח לגבות אבל היורשין זוכין מיד בנכסיהם ואין דבר מעכבן הלכך כל היכא דאיתנהו ברשותייהו קיימו וכאילו היה תחת ידן (כמו) שאין כח בהן להוציא מידן. ואם הניח פירות תלושין קסבר ר״ט כ״ז שלא נכנסו ליד היורשין כל הקודם זכה ואם זכה האשה או הב״ח יותר על דינה ינתן לכושל שבהן ור״ע אומר ינתנו ליורשין: מאי לכושל שבהן ריב״ח אומר כושל שבראי׳. פי׳ המאוחר לגבות ולטרוף מן הלקוחות זהו בע״ח ור״י אמר כתובת אשה משום חינא והיא הכושל שאין דרכה לחזר אחר הלקוחות: ומקשה ור״ע מאי אר׳ מותר כלהו נמי דיורשין הוי פי׳ כיון דאמר ר״ע נכסי בחזקת יורשין קיימי כל מה שתפשו שלא כדין תפשו דכל היכי דקיימו הוו דיורשין ואמאי לא פליג אלא במותר בלחוד. ומהדר אה״נ ואיידי דאמר ר״ט מותר אמר איהו נמי מותר פי׳ כמה שאמר ר״ט ענה ר״ע אבל לדידיה לא שני ליה בין מותר לכל